

Чемерне – дослідна станція

19 січня 1899 року військовий міністр Росії Куропаткін звернувся до уряду з листом про будівництво Києво-Ковельської залізничної дороги в найкоротший строк за рахунок казни. Міністерство землеробства також внесло пропозицію будувати залізницю Київ-Ковель через містечко Олевськ і станцію Сарни Поліських залізничних доріг мотивуючи це тим, що будуть освоєні значні лісові масиви Полісся. Будівельні роботи за напрямками Київ-Сарни, Ковель-Сарни розпочалися навесні 1900 року. Дорога мала проходити через велику кількість боліт і невеликих річок. Тому працювати доводилось у складних умовах. Та вже 6 жовтня 1902 року на залізничній дорозі Київ-Ковель відкрився рух поїздів.

Залізничний міст через Хвощеванський осушувальний канал між станціями Сарни-Тутовичі будував інженер-залізничник Чемернянський, який поселився поблизу на безіменному хуторі, біля якого мала пролягати залізниця. Люди, які працювали на будівництві мосту, казали, що вони йдуть на роботу до Чемернянського. Цей міст, неподалік якого був влаштований залізничний переїзд і споруджена будка колійного обхідника, розділяв території майбутніх Чемернянського торфовища та Сарненської дослідної станції.

Цікаво, звідки ж пішла назва Чемерного? Старожили стверджують, що від уже згаданого Чемернянського. А може, й ні. Є така рослина - чемерник, рід багаторічних трав'янистих рослин родини жовтецевих (в Україні є 2 види: червонуватий і чорний). Рослина отруйна, але з неї виготовляють ліки, що призначають при серцево-судинній недостатності. Є ще лугова рослина чемериця. Та вважаю, що не могли назвати населений пункт назвою отруйної трави. Як би там не було, але схожі до Чемерного назви є. Зокрема Чемерин на Волині (відомий з 1149 року), Чемер - у Чернігівській, Чемеринці - Львівській, Чемерівці - Хмельницькій, Черемпіль - в Одеській областях.

Між іншим, на околицях сучасного Чемерного знайшли археологічні пам'ятки Стажимовської культури - кінця енеоліту та бронзової доби (II-е й початок I-го тисячоліття до нашої ери). Ось ще коли тут оселилися наші пращури.

Сучасне Чемерне в минулому було тісно пов'язане з територією дослідної станції. І там, і тут на великій площі простягалися торф'яники, точніше болота, під якими були великі запаси не тільки поверхового та 3 перехідного, а й глибинного торфу. Частина цього величезного болота належала князеві Галіцину, інша - казенному відомству. Для облаштування дослідно-болотного господарства було вирішено взяти в казни 70 десятин землі, крім тих 30 десятин, що погодився і відпустити князь Галіцин безоплатно в тимчасове користування Волинського губернського земства.

Узагалі впродовж 25 років - з 1873 по 1898 - в північних районах сучасної Рівненщини працювала західна експедиція з осушення боліт під керівництвом генерал-лейтенанта Й. Жилінського. Це була не з просто

дослідницька, а й практична експедиція. Її загони, озброєні сучасною на той час технікою, за цих 25 років побудували магістральні канали та розгалужені з дрібні меліоративні мережі на площі 500 тисяч гектарів. Ось у ці роки був побудований Хвощеванський магістральний осушувальний канал. До речі, він про ходив побіля Чемерного та села Яринівка по руслу колишньої протоки Случа - річечки Михайлівки.

...Пожовклі сторінки журналу "Болотоведение" сповіщають, що в липні 1913 року в Сарнах відбулася велика подія: після конкурсного випробування болотних плугів демонстрував перед численною публікою свою роботу гусеничний трактор "Галет Катерпіллер" - перший у Західному Поліссі. Експерти зробили висновки: "Немає сумніву, що для осіб, які володіють великими болотними масивами, цей трактор може мати незаперечний інтерес". А для селян-злидарів він був просто дивом.

Маю відомості, що експедиція І. Жилінського працювала на Карасинських болотах. Місцевий поміщик, а точніше поміщиця, мала не тільки цегельний заводик, простору лісову дачу, багато гектарів сіножаті, а й сім ставків-кар'єрів, в яких вирощувала рибу. Усе це - результат роботи експедиції. Так що поміщики отримали великий зиск на осушених землях. Отже, на базі Хвощеванського осушувального каналу в 1914 році в масиві Чемерне була створена Сарненська болотна дослідна станція. Місце її розташування вибирала комісія під керівництвом визначного ботаніка та болотознавця В. Дохтуровського, яку він і очолив.

Як виглядають "Чемернеторф" і науково-дослідна : станція зараз? У недалекому минулому про це торфове підприємство знали за межами області, адже воно забезпечувало потреби населення, підприємств, організацій та установ якісним паливним торфом, а колгоспні лани - торфомінеральними добривами. Ще більшою була слава науково-дослідної станції, що вирощувала на осушених площах чудові врожаї фруктів, овочів, і виробляла цінну молочнотоварну продукцію. За сумлінну працю доярки Н. Власик була удостоєна ордена Леніна, а Н. Тивончук стала кавалером орденів Трудового червоного прапора та Жовтневої революції.

Нині ж і "Чемернеторф", і дослідна станція, як кажуть, банкрути. Немає вже смачного та жирного молока, ягід-полуниць та овочів. Сарненці вже їхній смак забули. На мою думку, справа не тільки в тому, що немає фінансів, але й керівництва цих підприємств в умовах ринку були не на висоті, а то й просто допустили елементарну безгосподарність.

Володимир Леснічук